

Comitetul Român pentru
Istoria și Filosofia
Științei și Tehnicii
CRIFST
al Academiei Române
Filiala Iași

Asociațiunea pentru
Literatura Română
și Cultura Poporului Român
ASTRA
Despărțământul
„Mihail Kogălniceanu” Iași

Universitatea
Ștefan cel Mare
Suceava

Simpozionul internațional
Români și ucraineni în lumina istoriei.
Identitate și controverse la porțile Europei

Iași, Suceava, Cernăuți,
26 octombrie-2 noiembrie 2019

Program

CRIFST
Academia Română
Filiala Iași

ASTRA
Despărțământul
„Mihail Kogălniceanu”
Iași

Universitatea
Ștefan cel Mare
Suceava

Simpozionul internațional

*Români și ucraineni în lumina istoriei.
Identitate și controverse la porțile Europei*

**Iași – Suceava – Cernăuți
26 octombrie – 2 noiembrie 2019**

Comitetul de organizare:

Prof. Areta Moșu, Președinte al Despărțământului ASTRA „Mihail Kogălniceanu” Iași

Prof. univ. dr. Ștefan Purici, Prorector al Universității „Ștefan cel Mare” Suceava

CS I dr. Dan Gabriel Sîmbotin, Institutul de Cercetări Economice și Sociale „Gheorghe Zane”, Filiala Iași a Academiei Române, CRIFST, Filiala Iași

Lect. univ. dr. Gheorghe Iuțiș, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, Facultatea de Istorie

CS III dr. Mircea-Cristian Ghenghea, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, Departamentul de Cercetare al Facultății de Istorie

Vasile Bâcu, Director Gazeta de Herța, Societatea pentru Cultură Românească „Mihai Eminescu” din Cernăuți

Iurie Levcic, Centrul Bucovinean de Artă pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Românești din Cernăuți

Program

27 octombrie 2019

Muzeul Unirii Iași

- 10.00 – 10.15** **Înscrierea participanților**
- 10.15 – 10.30** **Cuvânt de deschidere:**
Acad. Bogdan C. Simionescu, Vicepreședinte al Academiei Române, Președinte al CRIFST
Muzeograf dr. Brândușa-Marcelina Munteanu, Muzeul Unirii Iași
Prof. Areta Moșu, Președintele Despărțământului ASTRA „Mihail Kogălniceanu” Iași
CS I dr. Dan Gabriel Sîmbotin, Președinte CRIFST, Filiala Iași
- 10.30 – 12.00** **Sesiunea I**
Moderator: Conf. univ. dr. Diana Vrabie
Lect. univ. dr. Cristina Preutu, *Ideea națională în România. Repere Contemporane*
Conf. univ. dr. Vasile Roman, *Ucraina – victima propriei politici*
CS III dr. Mircea-Cristian Ghenghea, *Aurel Onciul și Unirea Bucovinei cu România. Rememorări interbelice*
Pr. dr. Aurel Florin Țuscanu, *Un ierarh erudit și un misionar iscusit. Mitropolitul Visarion Puiu al Bucovinei (1935-1940).*
- 12.00 – 12.30** **Pauza de cafea**
- 12.30 – 14.00** **Sesiunea a II-a**
Moderator: CS III dr. Mircea-Cristian Ghenghea
Conf. univ. dr. Lilia Trinca, *Timpul etnic românesc (în baza experimentului asociativ)*
Conf. univ. dr. Diana Vrabie, *Drama românilor deportați din Bucovina („Dublu 57” de Anatol Rurac)*
CS I dr. Dan Gabriel Sîmbotin, *Adevărul ca „adequatio rei et intellectus” și complexitatea lumii contemporane. Studiu de caz Ucraina secolului al XXI-lea*
CS I dr. Florin-Teodor Olariu, CS III dr. Veronica Olariu, *Dinamici identitare la granița de nord a României: hușulii bucovineni*
- 14.00 – 14.30** **Prezentarea publicațiilor *Revista română și Sud-Vest***

28 Octombrie 2019

Universitatea „Ștefan cel Mare” Suceava, Corpul E, Aulă

11.00 – 11.30

Cuvânt de deschidere:

Prof. univ. dr. Ștefan Purici, Prorector Universitatea „Ștefan cel Mare” Suceava

Prof. Areta Moșu, Președintele Despărțământului ASTRA „Mihail Kogălniceanu” Iași

CS I dr. Dan Gabriel Sîmbotin, Președinte CRIFST, Filiala Iași

11.30 – 14.30

Sesiunea a III-a

Moderator: CS I dr. Dan Gabriel Sîmbotin

Prof. univ. dr. Ștefan Purici, *Considerații privind evoluția Bucovinei în anii celui de-al Doilea Război Mondial*

Conf. univ. dr. Harieta Sabol, „*Ipostazele identității*”. *Români și ucrainenii în ilustrate de epoca din Bucovina*

Conf. univ. dr. Ecaterina Hlihor, *Amenajare lingvistică și conservarea identității minorităților în Ucraina*

Conf. univ. dr. Florin Pintescu, *Relațiile româno-ucrainene în perioada 1991-2019. Realități și perspective.*

Cercet. șt. dr. Constantin Ungureanu, *Românii și ucrainenii din Bucovina (1774-2002)*

Dr. Liviu Papuc, *Un ignorat combatant în primul război mondial: Constantin Turtureanu*

29 Octombrie 2019

**Centrul Bucovinean de Artă pentru Conservarea
și Promovarea Culturii Tradiționale Românești, Cernăuți,
Sala „Dumitru Covalciuc”**

10.00 – 10.30

Cuvânt de deschidere:

Prof. Areta Moșu, Președintele Despărțământului ASTRA „Mihail Kogălniceanu” Iași

Lect. univ. dr. Gheorghe Iutiș, Despărțământul ASTRA „Mihail Kogălniceanu” Iași

10.30 – 12.30

Sesiunea a IV-a

Moderator: Dr. Liviu Papuc

Dr. Luminița Cornea, *Bucovineanul Ovid Țopa (1891-1974) întru identitate românească*

Lect. univ. dr. Gheorghe Iutiș, *Deputați ucrainenii în Sfatul Țării de la Chișinău – 1918*

Dr. Dan Prisăcaru, *Contribuția geografului Emmanuel de Martonne la trasarea granițelor României Mari în cadrul Conferinței de la Pace de la Paris (1919-1920)*

Lect. univ. dr. Iulian Cătălin Dănilă, *Holodomorul între adevăr și propagandă în presa românească din anul 1933 („Universul” și „Adevărul”)*

Vasile Bâcu, *Presa de limbă română din Ucraina: probleme și perspective în lumina noii legislații*

12.30 – 13.00

Prezentarea publicațiilor *Revista română și Sud-Vest*

13.00 – 14.00

Cuvânt de încheiere:

Prof. Areta Moșu, Președintele Despărțământului ASTRA „Mihail Kogălniceanu” Iași

Program artistic susținut de discipolii Școlii Populare de Artă și Civilizație Românească „Ciprian Porumbescu” (coordonator: Iurie Levcic)

14.00 – 15.00

Vizită la Universitatea Națională „Iurii Fedkoviți” din Cernăuți

30 Octombrie 2019

9.00 – 14.00

Herța – moment comemorativ la Biserica Sf. Spiridon (Pr. paroh Nectarie Balan); depunere de flori la bustul lui Gh. Asachi din Parcul central; Școala de Muzică Herța – concert (coord.: Prof. Irina Achiri)

14.00 – 18.00

Vizită de documentare la Cristinești (mormintele familiei Hasdeu), Cetatea Hotin, Camenița

31 Octombrie 2019

13.00 – 18.00

Deplasare către Dondușeni, Republica Moldova

1 Noiembrie 2019

9.00 – 10.00

Prezentarea Bisericii Acoperământul Maicii Domnului Dondușeni (Pr. paroh Roman Botezat)

10.00 – 12.00

Liceul Teoretic „Alexei Mateevici” Dondușeni – întâlnire cu elevi și profesori din raionul Dondușeni (coord.: Prof. Gulnara Grigoriev, Prof. Larisa Grubî)

15.00 – 18.00

Vizită de documentare la Casa Memorială „Constantin Stamati” Ocnîța

2 Noiembrie 2019

9.30

Plecarea spre România

Rezumate

Sesiunea I

Ideea națională în România. Repere contemporane

Lect. univ. dr. Cristina Preutu
Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași,
Facultatea de Istorie

Vasile Pârvan afirma la 3 noiembrie 1919, în lecția de deschidere a noii Universități din Cluj, că „supremul scop al luptei noastre e spiritualizarea vieții marelui organism social-politic și cultural creator, care este națiunea”. La acel moment, România se afla la începutul unui nou drum ca stat; dar ca națiune, România se afla într-o continuitate istorică, ceea ce a oferit societății consistența spirituală de care avea nevoie. Cu toate că politicile sociale, economice, culturale și chiar regimul însuși s-a schimbat – dacă ne gândim la ceea ce s-a întâmplat după cel de-al Doilea Război Mondial – națiunea a rămas aceeași, iar spiritul național s-a făcut simțit chiar și în perioadele mai puțin plăcute ale istoriei recente.

Dacă ne raportăm la perioada postbelică, o revenire a acestui suflu național s-a resimțit în special, în perioada anilor '60-'70, evident, în limitele impuse de existența unui regim comunist. Prin urmare, în această prezentare vom identifica elementele și valențele specifice ideii naționale care s-au făcut remarcate în România, după cel de-al Doilea Război Mondial.

Ucraina – victima propriei politici

Conf. univ. dr. Vasile Roman,
Universitatea „Apollonia” din Iași

Globalizarea a transformat modul popoarelor de a raționa cu privire la raportul dintre drepturile omului și drepturile statului. Dezvoltarea și prosperitatea din uniunea europeană a determinat popoarele să pună mai presus de lecțiile istorie, acțiunile și evenimentele prezentului. Ucraina nu face excepție de la tendințele și manifestările ce caracterizează țările, foste membre ale URSS. Poporul ucrainian și-a dorit mult și a obținut foarte puțin de la lumea vestică, iar statul ucrainian este pus în pericol existențial pentru că liderii politici nu au știut până unde poate fi provocată Rusia. Oricare va fi viitorul statului ucrainian, este o realitate faptul că soarta unui neam poate fi pusă în pericol istoric nu doar de adversari ci și de lipsa de previziune a propriilor lideri politici.

Aurel Onciul și Unirea Bucovinei cu România. Rememorări interbelice

CS III dr. Mircea-Cristian Ghenghea,
Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași,
Departamentul de Cercetare al Facultății de Istorie

Politician ale cărui acțiuni și inițiative s-au situat adesea în opoziție cu idealurile naționale românești, Aurel Onciul a reprezentat una din figurile cel puțin controversate ale vieții bucovinene de la începutul veacului al XX-lea. Prin intermediul acestui text avem în vedere imaginile și percepțiile existente în ansamblul societății românești interbelice referitoare la Onciul, cel care a fost blamat nu doar la finalul Primului Război Mondial, ci și în deceniile care au urmat pentru atitudinea sa față de idealul național în Bucovina.

Un ierarh erudit și un misionar iscusit.

Mitropolitul Visarion Puiu al Bucovinei (1935-1940)

Pr. dr. Aurel Florin Țuscanu
Arhiepiscopia Romanului și Bacăului

S-au împlinit anul acesta 140 de ani de la nașterea mitropolitului Visarion Puiu și 55 de ani de la trecerea sa în veșnicie, prilej de aducere aminte și cinstitoare a memoriei sale. Așa cum spunea Nicolae Iorga, sunt personalități ale acestui neam peste care s-a așternut nedreapta uitare și din vreme în vreme, ele trebuie scoase în lumina făcliilor de pomenire, în fața celor care i-au uitat, dar și a celor care nu au auzit de dânșii. Urmărind cronologia evenimentelor ce i-au marcat viața și au contribuit la conturarea personalității acestui mare ierarh, amintim în continuare sumar ascensiunea, dar și neîmplinirile sale. În 1921 a fost ales episcop al Argeșului, apoi în 1923 episcop al Hotinului, demnitate îndeplinită cu vrednicie timp de 12 ani. Ca o recunoaștere a meritelor sale pe multiple planuri, la 10 noiembrie 1935, Visarion Puiu a fost ales mitropolit al Bucovinei, având reședința la Cernăuți. Cei patru ani și jumătate cât a condus „cea mai bogată Eparhie din Ortodoxie” cum era considerată pe atunci Mitropolia Bucovinei, pentru dânșul au fost ani plini de împliniri pastoral misionare, dar și de mâhniri.

El însuși mărturisea, că „Dumnezeu a voit să mai urc o treaptă în ierarhia cârmuitoare a Sfintei Sale Biserici, dar cu noi și grele împovărări pentru mine și cu sălbatică nerecunoștință”. Acest lucru a dus la unele conflicte cu politicienii vremii, inclusiv cu cei din preajma Casei Regale, care profitau adesea de averile bisericesti ale Mitropoliei Bucovinei. Ca și la Argeș, sau la Bălți în Basarabia și în Bucovina, ierarhul a ridicat noi biserici, a restaurat monumentele degradate, a construit Palatul Cultural din Cernăuți și Biblioteca Universitară, a dezvoltat învățământul teologic, a refăcut stațiunea Vatra Dornei, a înființat cantine pentru muncitorii forestieri și pentru cei nevoiași ș.a.

Acest portret în cuvinte, pe care l-am creionat celui care a marcat timpul său cu atâtea împliniri și ctitorii, VISARION PUIU, „călugărul ostaș” cum l-a numit N. Iorga, nu este doar un omagiu pe care îl aducem, la împlinirea a 55 de la trecerea lui în veșnicie, ci și un act de prețuire a memoriei sale, de cultivare a demnității noastre de creștini și de români, demersul nostru își dorește vindecarea unei răni a istoriei și reșezarea lui în panteonul marilor ierarhi și patrioți pe care i-a zămislit acest pământ binecuvântat al Moldovei.

Sesiunea a II-a

Timpul etnic românesc (în baza experimentului asociativ)

Conf. univ. dr. Lilia Trinca,
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți,
Facultatea de Litere

Demersul nostru a plecat de la ideea că una din formele de manifestare a timpului cosmic este câmpul de existență al popoarelor – timpul etnic. Pe lângă faptul că modelul de timp este o universală culturală, el reprezintă totodată și o structură nucleară etnică. Or, a devenit deja *communis opinio* că experiența empirică a unui popor este sedimentată în limbă: cultura reprezintă materia primă valorificată în limbaj.

Am cercetat categoria timpului din perspectivă psiholingvistică, aplicând experimentul asociativ. Metoda dată reprezintă un sistem de operații care se contopesc cu acea parte a proceselor gândirii prin care aceasta din urmă obține șansa de a-și analiza autoscopic, nemediat propriile construcții.

Analiza rezultatelor demersului nostru investigativ ne-a indus următoarele concluzii cu privire la viziunea etno-lingvală românească a noțiunii de *timp*: a) Dacă timpul poate fi imaginat ca linearitate infinită, înzestrată sau nu cu mișcare, atunci în limba română timpul este mai degrabă o linie care se mișcă dinspre viitor spre trecut; b) Adesea timpul la români nu e reprezentabil prin sine însuși și, în consecință, e reprezentat spațializat; c) Cea mai răspândită metaforă a timpului este că acesta reprezintă o linie dreaptă, pe care, într-o ordine consecutivă și foarte strictă, se plasează *trecutul*, *prezentul* și *viitorul*; d) Existența în timp a românului are două fațete: una e aceea a clipei și alta cea a eternității, ambele indisolubil legate.

Drama românilor deportați din Bucovina („Dublu 57” de Anatol Rurac)

Conf. univ. dr. Diana Vrabie,
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți,
Facultatea de Litere

Studiul vizează drama românilor deportați din Bucovina prin prisma „romanului-fapt” al bucovineanului Anatol Rurac, *Dublu 57 (LVII)*, apărut la editura Eikon din București. Scriitor descins din artele plastice, cu o deschidere sigură spre arta cuvântului, Anatol Rurac (n. 1957, în comuna Stăniilești, regiunea Cernăuți, artist plastic și scenograf, președinte al Uniunii Artiștilor Plastici din RM între 1996-2009) își dedică romanul memoriei pictorului Mihail Grecu, „pătimitor precum părinții mei”. Romanul nu reprezintă decât prima parte, Cartea I: Numele tatălui, dintr-o anunțată trilogie, care presupune Cartea II: Numele fiului și Cartea III: Numele spiritului. Constituit simetric din două părți, orchestrând câte șase capitole fiecare, romanul este escortat de un argument (Câteva repere de lectură), menit să releve factura autenticistă a textului („Textul și comentariile naratorului sunt chintesența unor trăiri reale, iscate, la rândul lor, de suferințe plămădite din lutul ticăloșit de forțele răului, care insistă să rămână inepuizabil și nemuritor”) și de un epilog (În loc de epilog), care anunță, în fapt, cartea a doua, a pătimirii fiului, „carte care ar trebui să ne conducă din acest dureros, pentru mine, 1985, până-n prezent, descriind niște timpuri pe care, în calitate de unic martor rămas, aș vrea să le percep corect, întrebând Providența cum am putea să alcătuim o cât se poate de justă și de

consistentă filosofie a valorilor?” Carte-mărturie și terapie, în același timp, Dublu 57 (LVII) prinde chip în funcție de necesitatea imperioasă a naratorului de a se elibera „de povara care de-a pururi apasă”, dar și de a se dezlega de „cruzimea realității”, în care a fost prins el și familia sa, reprezentată aici de cel puțin trei generații. Pe o întindere de 300 de pagini este (re)trăită întreaga istorie dramatică a deznaționalizării Basarabiei și nordului Bucovinei, trecute prin malaxorul expansionismului stalinist, care, prin protocolul adițional secret între Hitler și Stalin, soma cedarea nordului Bucovinei, a Ținutului Herței și Insulei Șerpilor, peste care se va așterne „cea mai ipocrită politică „externă”: Marea, Eterna Rusie”, vorba lui Paul Goma.

Adevărul ca „adequatio rei et intellectus” și complexitatea lumii contemporane.

Studiu de caz Ucraina secolului al XXI-lea

CS I dr. Dan Gabriel Sîmbotin,
Institutul de Cercetări Economice și Sociale „Gheorghe Zane”,
Filiala Iași a Academiei Române,
CRIFST, Filiala Iași

Dezbaterile în jurul adevărului, pornind de la gradul său de complexitate, au devenit astăzi unele dintre cele mai dinamice. Relativizarea și accesul rapid la informații prin mass- și new media au amplificat întrebările cu referire la ce este și rolul „adevărului” în societatea contemporană. Dar acestea au sens doar în măsura în care prin adevăr se urmărește corespondența dintre realitate și cunoaștere, sintetizată în evul mediu prin formula „*adequatio rei et intellectus*”. Pornind de la teoriile clasice ale adevărului vom urmări dacă mai sunt potrivite zilelor noastre și în ce măsură acestea influențează factorii de decizie, tehnicile manipulatorii și politicile publice. Exemplele utilizate pentru a ne susține punctul de vedere vor fi cu preluare cu precădere din evenimentele acestui început de secol din Ucraina, urmărind și impactul lor asupra minorității române.

Dinamici identitare la granița de nord a României: huțulii bucovineni

CS I dr. Florin-Teodor Olariu, CS III dr. Veronica Olariu
Institutul de Filologie Română „A. Philippide”,
Academia Română Filiala Iași

Minoritatea huțulă din Bucovina de sud a suscit de-a lungul timpului interesul cercetătorilor din diferite perspective: istorică, atunci când se face referire la originea acestei populații în zona Carpaților; etnoculturală, ce vizează specificitatea comunității huțule din punctul de vedere al tradițiilor păstrate și promovate; lingvistică, unde se tratează cu preponderență aspecte legate, pe de o parte, de statutul graiurilor huțule în raport cu limba ucraineană, iar pe de altă parte de consecințele contactului lingvistic pe care aceste graiuri îl au cu limba română, ca limbă majoritară în zonă. Lucrarea de față se focalizează pe surprinderea unor aspecte concrete referitoare la această ultimă dimensiune identitară a minorității huțule, și anume cea lingvistică. Analiza are la bază mai multe cercetări de teren efectuate începând cu anul 2013 în comunitățile huțule din Brodina și Izvoarele Sucevei, unde, printr-o cercetare de tip pluridimensional, am încercat să surprindem dinamica sociolingvistică ce caracterizează la ora actuală respectivele comunități. Punctele principale de interes au fost cele referitoare la

transmiterea intergenerațională a graiului matern, la nivelul și direcția contactului lingvistic dintre cele două idiomuri sau la atitudinile și comportamentul minoritarilor în raport atât cu propriul grai matern, cât și cu limba majoritară. Analiza concomitentă a tuturor acestor aspecte, ce determină, în cele din urmă, gradul de *vitalitate și loialitate lingvistică* ale unui idiom ce se dezvoltă în context minoritar, ne-au permis surprinderea dinamicii identitare specifice celor două comunități incluse în cercetarea de față.

Sesiunea a III-a

Considerații privind evoluția Bucovinei în anii celui de-al Doilea Război Mondial

Prof. univ. dr. Ștefan Purici,
Universitatea „Ștefan cel Mare” Suceava

Bucovina (în special, partea de nord) a fost implicată în evenimentele celui de-al Doilea război mondial la finele lunii iunie 1940, când Uniunea Sovietică a procedat la materializarea înțelegerilor încheiate cu Germania nazistă la 23 august 1939. Evacuarea administrației și armatei române s-a produs într-un context confuz, generat atât de incapacitatea autorităților române de a gestiona procesul retragerii în condițiile unei perioade foarte scurte aflate la dispoziție, cât și de avansarea rapidă a trupelor sovietice în teritoriul Bucovinei (și al Basarabiei) care nu au respectat nici măcar termenele enunțate în textul ultimatumului sovietic. Sovietizarea regiunii ocupate a fost însoțită de deportări în masă, arestări și condamnări adeseori operate exclusiv pe baza unor denunțuri, ce nu erau verificate. Revenirea administrației române în nordul Bucovinei s-a produs în contextul declanșării războiului germano-sovietic, instituirii stării de urgență și a constrângerilor asociate vremurilor de război. Alături de adoptarea unor măsuri ce vizau refacerea industriei și agriculturii provinciei, ameliorarea situației dramatice în care se afla populația Bucovinei după îndepărtarea administrației bolșevice, autoritățile au promovat o politică extrem de dură împotriva evreilor și romilor. Intrarea armatei sovietice în Bucovina, la finele lunii martie 1944 a pus capăt proiectului păstrării integrității provinciei, Bucovina devenind o regiune istorică „împărțită pe două hărți”.

„Ipostazele identității”. Români și ucraineni în ilustrate de epoca din Bucovina

Conf. univ. dr. Harieta Sabol,
Universitatea „Ștefan cel Mare” Suceava

Potențialul multiplu al cărților poștale poate fi exploatat de istoricii care văd în astfel de „produse comerciale”, specifice culturii de masă, surse documentare care dezvăluie fascinante realități socio-economice și culturale. Prețul redus și caracterul lor versatil au transformat adesea cărțile poștale nu doar în bunuri ce puteau fi colecționate, ci și în instrumente de propagandă, la îndemâna statului. Este adevărat că imaginea „idilică” a Bucovinei poate fi ușor ilustrată prin seriile cartofile care prezintă grupurile etnice în ipostaze tipice, în special în ținute tradiționale. Dar dincolo de imaginea propriu zisă, mesajul ideologic și simbolic este interesant de analizat din perspectivă istorică și culturală.

Amenajare lingvistică și conservarea identității minorităților în Ucraina

Conf. univ. dr. Ecaterina Hlihor,
Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

Politicile lingvistice adoptate în ultimul timp de puterea de la Kiev conduc procesul de construcție statală într-o situație dilematică. Intelectualii și elita politică proeuropeană își doresc un stat european clasic, în care populația să aibă granițe sigure, cu o singură limbă de stat, cu un singur drapel și imn național. Pe de altă parte, o bună parte din societatea ucraineană și-ar dori un stat federal cu o limbă de stat, dar și cu largi drepturi în domeniul lingvistic și al politicilor în domeniul învățământului, al culturii, al tradițiilor istorice. Ciocnirea dintre aceste două viziuni pare, la acest moment, de nerezolvată. Două sau trei generații vor fi necesare pentru a se limpezi lucrurile în problema amenajării lingvistice, după ce vor înceta conflictele interetnice și vor dispărea comportamentele intolerabile în relațiile dintre naționaliști și proruși în Ucraina.

Relațiile româno-ucrainene în perioada 1991-2019. Realități și perspective.

Conf. univ. dr. Florin Pintescu,
Universitatea „Ștefan cel Mare” Suceava

La 1 februarie 1992, România și Ucraina stabileau relații politice la nivel de ambasadă, România deschizând o ambasadă la Kiev, în locul Consulatului General, care a funcționat în capitala ucraineană din anul 1971. Ulterior, între cele două state s-au dezvoltat relații de tip economic, cultural și politic.

Ucraina a exportat în România, în general, în perioada supusă analizei, metale feroase, minereuri, zgură și cenușă, mașini, aparate, echipamente electrice, lemn și produse din lemn, produse farmaceutice, materiale plastice și materiale polimerice. În schimb, a importat din România mașini, aparate, echipamente electrice, mijloace de transport terestre, lemn și produse din lemn, materii textile și articole din acestea, vehicule, aeronave și echipamente transport, produse ale regnului vegetal, mase plastice, cauciuc și articole conexe.

În plan cultural, România și Ucraina au desfășurat și desfășoară numeroase proiecte de cooperare mai cu seamă în cadrul Euroregiunilor „Carpată”, „Prutul de Sus”, „Nistru” și „Dunărea de Jos”.

Componenta majoră a relațiilor româno-ucrainene este însă cea politică. Devenit membru al NATO în 2004 și al Uniunii Europene în 2007, România a avut tot interesul, pentru a-și securiza poziția într-o zonă geopolitică instabilă, să sprijine accesul/integrarea Ucrainei în aceste organizații.

Post 2014, cooperarea politică româno-ucraineană a căpătat noi dimensiuni, România condamnând fără echivoc agresiunea rusă din Ucraina și sprijinind sistematic acest stat în diferite inițiative internaționale.

Românii și ucrainenii din Bucovina (1774-2002)

Conf. cercet. dr. Constantin Ungureanu
Institutul de Istorie, Chișinău

În preajma anexării Bucovinei de către Austria, în acest teritoriu locuiau cca. 68.700 persoane, dintre care cca. 58,6% erau moldoveni (români), iar ucrainenii (rutenii și huțulii) constituiau cca. 1/3 din totalul populației. La sfârșitul sec. al XVIII-lea – începutul sec. al XIX-lea s-a produs o creștere rapidă a numărului de locuitori din Bucovina și s-a diminuat treptat ponderea populației românești. Către mijlocul sec. al XIX-lea, Bucovina era locuită de cca. 380 mii de locuitori, dintre care 48,5% români și 37,5% ucrainenii. Până în anul 1869, numărul locuitorilor a crescut la cca. 512 mii persoane, proporția românilor s-a redus la 40,8%, iar ponderea ucrainenilor s-a menținut la cca. 37,3-37,5%. Ultimul recensământ austriac din anul 1910 a înregistrat cca. 795 mii de locuitori în Bucovina, dintre care 273.254 (34,4%) vorbitori de limbă română, față de 305.101 (38,4%) vorbitori de limbă ruteană.

În 1930, în Bucovina locuiau 839.519 persoane, inclusiv 368.539 (43,9%) români și 248.232 (29,6%) ucrainenii. Anexarea nordului Bucovinei de către URSS a provocat modificări esențiale în structura etnică a populației. În 1941, în teritoriul istoric al Bucovinei trăiau cca. 777 mii persoane, inclusiv 407.653 (52,5%) români, cca. 256.800 (33%) ucrainenii. Peste 50 de ani, în 1989/1992, în același teritoriu locuiau 586.917 (50,7%) români față de 481.414 (41,6%) ucrainenii. În intervalul 1941-1989, în partea de nord a Bucovinei, ponderea ucrainenilor a crescut de la 51-52% la 71,8%, pe când proporția populației românești s-a diminuat de la 31,1% la 16,3%. În sudul Bucovinei, proporția românilor a crescut de la 82,9% la 95,8%, iar ponderea ucrainenilor s-a micșorat de la 4,3%, la 2%. În anii 2001/2002, în spațiul Bucovinei trăiau 1.130.632 persoane. După limba maternă, 566.137 (50,1%) locuitori se considerau români (inclusiv moldovenii), iar 513.626 (45,4%) erau ucrainenii.

Un ignorat combatant în primul război mondial: Constantin Turtureanu

Dr. Liviu Papuc

Constantin Turtureanu, născut în Pătrăuții Sucevei, în 1897, în 1914 trece granița în România, se înrolează ca voluntar, face școala militară la Botoșani, luptă pe front în cadrul regimentului Suceava nr. 16 (amănunte interesante în cartea *În vâltoarea războiului (1914-1919). Amintiri, Cernăuți, 1938*). Alți doi frați, Teodor și Arcadie, își dau viața în zăvârlirile primului război mondial. Întors de pe front ca sublocotenent în rezervă, decorat cu medaliile „Victoria” și „Ferdinand I” cu spade pe panglică, devine licențiat în istorie și geografie, dar și în drept, la Universitatea din Iași. La 1922 este prefect (probabil la Tecuci), iar în 1932 ține două cuvântări în Parlament ca deputat de Tecuci (și avocat). La 1929 îl găsim susținând, din însărcinarea Liceului Militar Iași și în aceeași incintă, conferința „Unirea Principatelor și evoluția ideii de stat”, Iași, 1929, pentru ca după un an să publice traducerea: *Rudolf von Ihering, Lupta pentru drept*. Anul 1934 mărturisește apariția romanului *Șomerii*, cu subtitlul *Omul în vâltoarea vieții de după război*, Iași, 152 p. Din 1936 îl găsim pe C. Turtureanu la Cernăuți, publicând în „Glasul Bucovinei” un serial, *Sensul etic al zilei de 10 Mai*, conferință rostită la Liceul de Stat nr. 3, apărută și sub formă de broșură

Sesiunea a IV-a

Bucovineanul Ovid Țopa (1891-1974) întru identitate românească

Dr. Luminița Cornea,
Uniunea Scriitorilor din România, Filiala Brașov

Comunicarea *Bucovineanul Ovid Țopa (1891-1974) întru identitate românească* îl prezintă pe profesorul Ovid Țopa ca pe un valoros memorialist, cu mărturii prețioase despre locurile pe unde a trăit și pe unde a trecut, despre epocile pe care le-a traversat, memoriile scrise cu un foarte expresiv condei. Este evidențiată activitatea depusă de profesorul Ovid Țopa în perioada 1914-1918, pentru unirea Bucovinei de Nord cu România, pentru ajutorarea învățământului românesc în Basarabia anilor 1917-1918, precum și activitatea sa ca director al Școlii Normale de Băieți din Vășcăuți pe Ceremuș, școală ce urma să asigure cadre bine pregătite în regiunea recuperată de la austrieci. Pentru activitatea sa, Ovid Țopa a fost decorat, în anul 1923, cu ordinul „Coroana României” în grad de cavaler, o prețuire meritată pentru acest suflet pătruns de tot ce este românism și care a nutrit pentru Bucovina și neamul românesc o necuprinsă dragoste.

Deputați ucraineni în Sfatul Țării de la Chișinău – 1918

Lect. univ. dr. Gheorghe Iuțiș
Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași,
Facultatea de Istorie

În comunicare se prezintă cei 13 deputați de naționalitate ucraineană din Sfatul Țării, care a votat pe 27 martie 1918 unirea cu România. Sunt reconstituite aspecte din biografia lor și se menționează cum au votat în ziua unirii (2 au votat contra, 2 au fost absenți, 1 a votat pentru și 8 s-au abținut). Se prezintă, în măsura identificării lor, aspecte din evoluția ulterioară anului 1918 pentru aceste persoane.

Contribuția geografului Emmanuel de Martonne la trasarea granițelor României Mari în cadrul Conferinței de la Pace de la Paris (1919-1920)

Dr. Dan Prisăcaru,
Muzeul Militar Național „Regele Ferdinand I”, Filiala Iași,
Cadru didactic asociat la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași

Celebrul geograf francez Emmanuel de Martonne (n. 1 aprilie 1873, Chabris, Franța – d. 24 iulie 1955, Sceaux, Franța), discipol al creatorului geografiei umane franceze, Paul Vidal de la Blache (1845-1918) a fost o personalitate binecunoscută în România interbelică pentru contribuțiile sale esențiale la trasarea granițelor României Mari, precum și la studierea riguroasă a geografiei României.

La recomandarea criticului literar Pompiliu Eliade (1869-1914), cu care a fost coleg la Școala Normală Superioară din Paris, tânărul de Martonne și-a început cariera științifică cercetând

Carpații Meridionali, pe care i-a denumit „Alpii Transilvaniei”. În 1902, Emm. de Martonne își va susține teza de doctorat cu titlul *La Valachie: essai de monographie géographique* (Valahia: eseu de monografie geografică), teză care va fi urmată de *Recherches sur la distribution géographique de la population en Valachie* (Cercetări privind distribuția geografică a populației în Valahia). Prin publicarea celor două lucrări, tânărul savant francez devenea un specialist de prim rang al studierii geografiei carpato-dunărene.

În 1918, este desemnat expert al Comitetului de studii de pe lângă Conferința de Pace de la Paris (1919-1920), fiind principalul autor al recomandărilor transmise guvernului francez referitoare la teritoriile ce urmau să fie recunoscute statelor din Europa Centrală și de Sud-Est prin tratatele de pace.

În acest sens, Emm. de Martonne a elaborat principiul viabilității frontierelor, conform căruia stabilirea granițelor trebuie să depindă nu numai de grupările etnice, ci și de considerente geografice (relief, ape, accesibilitate), economice și de infrastructura a teritoriului. Relevantă în acest sens, este trasarea graniței de vest a României Mari, stabilită astfel încât calea ferată Timișoara-Arad-Oradea-Satu Mare să nu se întretaie de mai multe ori cu granița.

În baza cercetărilor efectuate în teren, de Martonne a contribuit în mod semnificativ la stabilirea, în anii 1919-1920, a granițelor statelor din Europa Centrală și de Sud-Est, dintre care cele trasate între România, Serbia și Ungaria sunt valabile și în prezent.

*Holodomorul între adevăr și propagandă în presa românească din anul 1933
(„Universul” și „Adevărul”)*

Lect. univ. dr. Iulian Cătălin Dănilă,
Universitatea „Apollonia” din Iași

Lucrarea analizează modul în care este prezentată, pe parcursul tumultuosului an 1933, foametea ucraineană – Holodomor (1932-1933) prin știrile și articolele publicate în două din cele mai importante și citite ziare din perioada interbelică în România, cu orientări politice diferite: „Adevărul” – de centru stânga – și „Universul” – de dreapta. Liniile ideologice asumate de cele două publicații sunt evidențiate de selecția operată în prezentarea realităților din Ucraina și din Uniunea Sovietică, iar informațiile incomplete sau trunchiate oscilează între adevăr (realitatea obiectivă) și propagandă, dimensiunile reale ale genocidului neputând fi conturate pentru publicul românesc.

*Presa de limbă română din Ucraina:
probleme și perspective în lumina noii legislații*

Vasile Băcu,
Director „Gazeta de Herța”,
Societatea pentru Cultură Românească
„Mihai Eminescu” din Cernăuți

Presă de limbă română în spațiul ex-sovietic practic nu a existat. Autoritățile au numit-o de limbă moldovenească, înlocuind, doar de fapt, grafia latină – haina firească a limbii noastre, cu cea chirilică.

Puterea sovietică avea nevoie de instrumente de influență asupra maselor, de aceea aloca mijloace materiale considerabile pentru presa și audiovizualul în limba română, adică moldovenească. Ziare republicane, regionale, raionale erau organe de presă ale partidului comunist. În pofida nuanțelor politice această presă a contribuit foarte mult la dezvoltarea culturii noastre naționale.

Revenirea la grafia latină și limba română a avut loc la începutul anilor '90, după destrămarea Uniunii Sovietice, mai întâi în Republica Moldova, iar puțin mai târziu – în Ucraina Independentă. Deși a fost păstrată metoda de finanțare a unor organe de presă în limba română prin intermediul organelor puterii locale, țara noastră a început să adopte normele europene în acest domeniu și la 1 ianuarie 2019, după o perioadă de tranziție, a fost interzisă coparticiparea organelor de stat și autoadministrare locală la fondarea mass-media. Deci, presa a fost lăsată „în libertate”...

NOTE

Logistică:

Sanda Bitere, Ec. Lica Șelaru (Iași)

Pr. Nectarie Balan, Adrian Medvedi, Irina Achiri, dr. Elena Apetri (Herța)

Mulțumiri:

Vasile Scripcaru, primarul Orașului Herța

Prof. Ion Rusu, directorul Școlii de Muzică din Herța

Pr. Cătălin Urserescu, Parohia Valea Lupului, Iași

Pr. Pavel Dumitru, Parohia Sf. Parascheva din Bănceni, raionul Herța

Parteneri:

Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași

Complexul Muzeal Național „Moldova” Iași

Parohia Valea Lupului, Iași

Centrul Bucovinean de Artă pentru Conservarea
și Promovarea Culturii Tradiționale Românești din Cernăuți

Societatea pentru Cultură Românească „Mihai Eminescu” din Cernăuți

Cercul ASTRA Herța

Cercul ASTRA Dondușeni

Cernăuți - Teatrul Național.